

Historie Jednoty, obchodního družstva Tábor

Počátky družstevnictví v českých zemích sahají do 19. století, kdy po vydání družstevního zákona roku 1874 drobní spotřebitelé a výrobci zakládali za účelem společného hospodaření a provozování podniků, obchodů a pohostinství spotřební (konzumní) a výrobní družstva.

Na Táborsku fungovalo takových družstev několik. Zřejmě prvním předchůdcem dnešní Jednoty, obchodního družstva Tábor bylo Konzumní, výrobní a stavební družstvo v Táboře, jehož první prodejna byla otevřena v Táboře dne 1. listopadu 1910 (75 let spotřebního družstevnictví na Táborsku 1910 – 1985, Tábor 1985, s. 7.) za účelem zlepšení sociálních podmínek rodin dělníků. Ve svých počátcích mělo 206 členů, pro svou činnost získalo darem od družstva Dělnický dům v Praze 5000 rakouských korun. Postupem času družstvo vlastnilo prodejny v Táboře Na vrtačkách a v Koželuzích, v Čelkovicích, Sezimově Ústí, Měšicích, Radeníně, Novém Etyнку (dnes Nová Včelnice), Pelhřimově a Soběslavi.

Dalším předchůdcem tábořské Jednoty bylo Dělnické družstvo konzumní a výrobní „Rovnost“ v Českých Budějovicích. Toto družstvo podle vládního nařízení č. 259/1939 Sb., o splynutí a o převodu závodů výtěžkových a hospodářských společností, ze dne 22. prosince 1939, převzalo pod svou správu některá menší tábořská spotřební a výrobní družstva. V roce 1940 s „Rovností“ například splynulo Spotřební družstvo, zapsané společenstvo s ručením omezeným v Táboře, se sídlem v Klofáčově ulici čp. 962. To projednalo na valné hromadě dne 8. června 1940 návrh předsedy družstva F. V. Plhala na sloučení s Dělnickým družstvem konzumním a výrobním „Rovnost“ v Českých Budějovicích. Smlouva o splynutí byla uzavřena 8. června 1940, Spotřební družstvo v Táboře bylo zrušeno a jeho veškeré jmění, závazky a živnostenská oprávnění přešla na Dělnické družstvo konzumní a výrobní „Rovnost“ v Českých Budějovicích. Pod nové družstvo přešly i prodejny tábořského družstva v čp. 726 a v čp. 7 v Táboře. Součástí smlouvy bylo prohlášení, že ani jedno ze slučovaných družstev není židovským podnikem.

Podle uvedeného vládního nařízení č. 259/1939 Sb., ve znění vládního nařízení č. 74/1941 Sb., bylo provedeno sloučení „Rovnosti“ s dalším družstvem, tentokrát se Spotřebním a bytovým společenstvem osob se stálým platem v Táboře a okolí, zapsaným společenstvem s ručením obmezeným (tzv. Úřednický konzum, předseda František Kraus). Splynutí bylo schváleno na valné hromadě družstva dne 9. května 1943.

Souběžně s prodejnami „Rovnosti“ fungovalo na Táborsku Konzumní družstvo železničních zaměstnanců s prodejnou ve Veselí nad Lužnicí, které bylo v roce 1941 sloučeno s Železničním nákupním družstvem v Praze – Nuslích. Do roku 1948 tak na Táborsku fungovalo devět prodejen „Rovnosti“ a dvě prodejny a jedna pekárna pražského Železničního nákupního družstva. Tato organizace družstev se ukázala neúčelnou a vyžadovala velké výlohy spojené s dopravou zboží do prodejen. Prodejny Železničního nákupního družstva v Praze byly na tábořském okrese vzdálené zhruba 100 km od skladu družstva, prodejny „Rovnosti“ ve vzdálenosti kolem 60 km. Z těchto důvodů a vzhledem k překrývající se působnosti obou družstev bylo rozhodnuto organizaci spotřebních družstev zjednodušit.

Počátkem roku 1948 byl ustanoven přípravný výbor ke sloučení obou družstev a k vytvoření jednoho samostatného družstva pro tábořský okres. Tak vznikla na ustavující valné hromadě dne 4. dubna 1948 „Jednota“, spotřební, výrobní a úsporné družstvo v Táboře, zapsané společenstvo s ručením omezeným, které pod tímto názvem působilo do 31. října 1953. Tábořská „Jednota“ zahrnovala okresy Tábor, Soběslav a Milevsko. Na družstvo byly během roku 1948 převedeny prodejny obou sloučených družstev, konkrétně z „Rovnosti“ to byly prodejny v Soběslavi (Palackého ulice), Táboře (Smetanova čp. 1263, Žižkovo náměstí čp. 7 a Lužnická čp. 749), Čelkovicích (čp. 78), Sezimově Ústí (čp. 53), Radeníně (čp. 48), Měšicích (čp. 86) a Želči (čp. 72). Společně s uvedenými prodejnami přešel do majetku družstva i dům čp. 1263 ve Smetanově ulici v Táboře. V čele družstva stálo šestičlenné představenstvo a patnáctičlenná dozorčí rada. První řádná valná hromada se konala dne 31. července 1949 v hotelu Grand v Táboře.

Začátky činnosti družstva nebyly jednoduché. Kmenový stav členstva tvořilo 1 148 členů „Rovnosti“ a 918 členů železničního družstva, takže v počátcích měla Jednota 2 066 členů. Družstvo převzalo veškerý movitý a nemovitý majetek dělnického družstva „Rovnost“ a Železničního nákupního družstva v Praze. Jeho celková hodnota činila 850 000,- korun. Jednalo se o devět prodejen „Rovnosti“ se zásobou zboží v hodnotě 357 234,- korun a dvě prodejny železničního družstva se zbožím v hodnotě 665 234,- korun. Vybavení družstva, převzaté z bývalého Železničního nákupního družstva v Praze, tvořil inventář prodejen, jeden nákladní vůz Tatra-Diesel, jeden osobní automobil Minor, zařízení pekárny a kanceláří. Od Železničního nákupního družstva v Praze převzala tábořská „Jednota“ dům na Gottwaldově třídě v Táboře (kde je dodnes sídlo obchodního družstva) se skladištěm a pekárnou v ceně 217 014,- korun a dům se zahradou ve Veselí nad Lužnicí v ceně 91 175,- korun. Od dělnického družstva „Rovnost“ získala dům ve Smetanově ulici v Táboře s parcelou za 161 505,- korun.

V prvním roce činnosti se družstvo potýkalo s problémy skladových prostor a omezeného vozového parku, což se projevilo na zásobování prodejen. Vázlo i otevírání prodejen na venkově, družstvo otevřelo pouze jednu koloniální prodejnu v Košicích a dvě textilní prodejny v Táboře. Družstvu byla předána jedna prodejna Hospodářského družstva Družky v Radeníně, převzalo soukromé prodejny p. Maška v Košicích, p. Vašáka v Dražicích, p. Kříženeckého v Mašicích, p. Bejbla v Ratibořských Horách a p. Hubra v Klokotech. Přes počáteční těžkosti se činnost družstva slibně rozvíjela, ke konci roku 1949 mělo družstvo 100 koloniálních prodejen, jednu pekařskou a 3 textilní prodejny. Během dvou let vzrostl počet členů na 4 604 a počet prodejen na 228. K prodejní činnosti přibyla potravinářská výroba, družstvo obhospodařovalo 30 pekařských, 4 cukrářské a 1 uzenářskou výrobu.

Úspěšný rozvoj spotřebního družstevnictví vedl k rozhodnutí vytvořit v každém okrese samostatné spotřební družstvo. Jednota se sídlem v Soběslavi pro soběslavský okres vznikla 1. ledna 1951, pro okres Milevsko to bylo rovněž 1. ledna 1951. Majetek družstva pro okresy Soběslav a Milevsko byl rozdělen podle počtu členů.

Během padesátých let začala být družstva chápána jako nižší forma státního vlastnictví, určená pouze k zásobování venkova. Z rozhodnutí ÚV KSČ se měla činnost spotřebních družstev soustředit pouze na venkov a tím přispět k urychlení socializace vesnice. Družstva byla nucena předat družstevní prodejny ve městech státnímu obchodu, státní prodejny na venkově naopak přešly k 1. listopadu 1952 pod spotřební družstva. Na tábořském venkově postupně během roku 1953 vznikala malá vesnická spotřební družstva, která byla sdružena od 1. listopadu 1953 do Okresního svazu spotřebních družstev v Táboře. Ustavující valná hromada svazu se konala dne 25. října 1953 v Táboře. Ke stejnému datu byly schváleny stanovy svazu. Předsedou svazu byl zvolen Otto Vaněček z Měšic. K 1. listopadu 1953 došlo k fúzi svazu s Jednotou, spotřebním, výrobním a úsporným družstvem v Táboře.

Jednota, lidové spotřební družstvo v Malšicích převzala 18 maloobchodních prodejen, 7 hostinců, 1 pekařskou a 1 cukrářskou výrobní. Vznikla usnesením valné hromady ze dne 26. dubna 1953. Zahrnovala obce Bečice, Bezděčín, Čenkov, Dobřejice, Dražičky, Dudov, Horky, Libějice, Lom, Malšice, Maršov, Radimovice u Želče, Skrýchov, Slapy, Třebelice, Větrovy, Všechlapy. V roce 1955 pod družstvo přešla Jednota Stádlec.

Jednota, lidové spotřební družstvo v Měšicích převzala 14 maloobchodních prodejen, 10 hostinců a 2 pekařské výrobní. Vznikla v září 1953. Do její působnosti spadaly obce Čekanice, Čelkovice, Hlinice, Měšice, Náchod, Smyslov, Záluží a Zárybnická Lhota.

Jednota, lidové spotřební družstvo v Plané nad Lužnicí převzala 21 maloobchodních prodejen, 6 hostinců, 2 pekařské a 1 cukrářskou výrobní. Byla založena na základě usnesení valné hromady ze dne 26. dubna 1953. Sdružovala obyvatele obcí Planá nad Lužnicí, Sezimovo Ústí, Ústrašice a Zhoř.

Jednota, lidové spotřební družstvo v Ratibořských Horách převzala 7 maloobchodních prodejen, 6 hostinců a 1 pekařskou výrobní. Z důvodu hospodárnosti splynula k 1. listopadu 1954 s Jednotou, lidovým spotřebním družstvem Chotoviny.

Jednota, lidové spotřební družstvo ve Stádlci převzala 5 maloobchodních prodejen, 4 hostince a 1 pekařskou výrobní. V listopadu 1954 byla k družstvu připojena se svými provozovny Jednota Dražice. V zájmu úspornosti a rentability došlo v roce 1955 k vytvoření větších ekonomických celků a Jednota Stádlec byla sloučena pod Jednotu, lidové spotřební družstvo Malšice.

Úkolem okresního svazu spotřebních družstev bylo koordinovat činnost vesnických Jednot, které měly postupně zlepšit úroveň prodeje a služeb na venkově. Tento záměr byl realizován v roce 1956, kdy byla z velké části socializace vesnice dokončena. Současná struktura spotřebních družstev již nevyhovovala. K novému uspořádání došlo v roce 1956, kdy byly zrušeny okresní svazy a vesnické Jednoty a bylo utvořeno jedno družstvo v rámci okresu. Na Táborsku došlo ke zrušení všech vesnických spotřebních družstev v okrese ke dni 30. září 1956 a 1. října 1956 ke vzniku jednoho okresního družstva s názvem Jednota, okresní lidové spotřební družstvo v Táboře.

Družstvo vzniklo usnesením valné hromady ze dne 23. září 1956, podle zákona č. 53/54 Sb. o lidových družstvech a družstevních organizacích, kterým došlo ke změnám v organizaci spotřebního družstevnictví. Vznikl Ústřední svaz spotřebních družstev v Praze, který plánoval a organizoval činnost svého odvětví, vydával vzorové stanovy, dával souhlas ke vzniku nových družstev. Družstva po roce 1954 přijala jednotné označení Okresní lidové spotřební družstvo Jednota. Nové družstvo mohlo vzniknout až po souhlasu ústředního svazu a po schválení stanov a zvolení svých orgánů. Družstvo bylo právnickou osobou a ze zisku platilo důchodovou daň. K zániku družstva musel dát opět souhlas ústřední svaz a odsouhlasit jej shromáždění delegátů, které také určilo likvidátora.

Jednota, okresní lidové spotřební družstvo v Táboře bylo zapsáno do obchodního rejstříku dne 5. prosince 1956. Podle stanov spravovalo své záležitosti prostřednictvím orgánů družstva, kterými bylo představenstvo, výbor, valná hromada členů nebo delegátů (shromáždění delegátů), členská schůze (schůze delegátů), revizní komise, členské schůze prodejen a dohlížecí výbory prodejen.

Výkonným orgánem Jednoty bylo představenstvo. Řídilo činnost družstva, svolávalo schůze, přijímalo a propouštělo zaměstnance, ustanovovalo a odvolávalo vedoucí provozoven, odpovídalo valné hromadě a nadřízeným svazům za činnost družstva. Představenstvo se skládalo z předsedy, místopředsedy a 5 – 9 členů družstva.

Nejvyšším orgánem byla valná hromada (později nazývaná shromáždění nebo konference delegátů), která měla právo schvalovat a měnit stanovy a jednací řády, usnášet se o sloučení nebo zrušení družstva,

schvalovat zprávy představenstva a revizní komise, projednávat finanční plán, určovat zásady pro činnost družstva, volit předsedu a členy představenstva, volit delegáty na sjezd svazu. Řádná valná hromada se konala každý rok, svolávalo ji představenstvo družstva. K projednání důležitých otázek v období mezi valnými hromadami svolávalo představenstvo členské schůze.

Kontrolním orgánem Jednoty byla revizní komise. Kontrolovala činnost představenstva, plnění plánu, hospodaření družstva, práci provozoven. Zprávy o provedených kontrolách podávala představenstvu, zprávy o své činnosti předkládala valné hromadě.

Členské schůze prodejen se scházely nejméně jednou za čtvrt roku. Účastnili se jich členové, kteří bydleli v obvodu prodejny Jednoty. Na svých schůzích uplatňovali svá členská práva, seznamovali se s úkoly své prodejny.

Dohlížecí výbory prodejen byly voleny členskou schůzí na období jednoho roku, plnily funkci občanské kontroly, získávaly členy pro aktivní práci v družstvu.

Jak vyplývá z náplně činnosti, uvedené v zápisu v obchodním rejstříku z roku 1956, tábořské družstvo Jednota mělo:

a) provozovat obchodní činnost veškerým spotřebním zbožím, a to činnost velkoobchodní i maloobchodní, prodávat zboží členům i ostatním občanům a organizacím

b) provozovat restaurační činnost, která slouží potřebám obyvatelstva i cestovního ruchu

c) poskytovat různé služby obyvatelstvu, zejména služby ubytovací

d) provozovat výrobu a zpracovávat zakoupené výrobky a suroviny

e) vykupovat zemědělské výrobky, suroviny a výrobky domácí výroby z místních zdrojů, lesní a divoce rostoucí plody a houby

f) za účelem rozvoje materiálně technické základny mělo družstvo provozovat stavební, instalatérskou, údržbářskou a opravářskou činnost a provádět závodovou a veřejnou nákladovou dopravu, v souladu se zvláštním oprávněním, vydaným pro KV ČSSD, spolupracovat na projektové činnosti

g) vyvíjet politickovýchovnou činnost a jako složka Národní fronty pořádat akce k rozvoji kulturního života členů i ostatních občanů

Během dalších let došlo postupně ke sloučení tábořské Jednoty s venkovskými spotřebními družstvy v Chýnově, Jistebnici, Malšicích, Měšicích, a Plané nad Lužnicí. V počátku své činnosti mělo okresní družstvo v Táboře 5 888 členů, 129 prodejen, 74 závodů veřejného stravování, 16 pekařských a 3 cukrářské výroby.

V roce 1960, v souvislosti s novým územním uspořádáním státu, byl obvod družstva rozšířen i na části okresu Soběslav, Kamenice nad Lipou, Pacov, Milevsko, Votice a Týn nad Vltavou. Pod Jednotu Tábor přešla Jednota, lidové spotřební družstvo v Opařanech, která patřila původně do okresu Milevsko. Vznikla v roce 1953 usnesením valné hromady ze dne 16. srpna 1953. Slučovala obce Božejovice, Nové Dvory, Olší, Opařany, Podboří, Rataje, Skrýchov a Staré Sedlo. V květnu 1960 přešla pod okresní družstvo v Táboře i Jednota, lidové spotřební družstvo v Soběslavi. Rozšířením obvodu působnosti se Jednota v Táboře stala největší obchodní organizací v okrese. Počet členů stoupl na 15 000, družstvo vlastnilo kolem 520 provozoven. Činnost Jednoty se soustředila na zásobování prostřednictvím prodejen a závodů veřejného stravování, na nákupní činnosti a lahůdkářskou výrobu.

Od roku 1960 zmizelo z názvu družstva slovo „okresní“ a po roce 1978 i „lidové“. V obchodním rejstříku bylo dne 15. června 1978 družstvo zapsáno pod názvem Jednota, spotřební družstvo v Táboře.

Během dalších let se hospodářská situace družstva neustále zlepšovala. Od roku 1964 mohla Jednota zřizovat maloobchodní provozovny i ve městech. Postupně do roku 1986 došlo k výstavbě prodejny stavebnin v Soběslavi, nákupního střediska v Malšicích, rekonstrukci prodejny potravin v Plané nad Lužnicí, výstavbě prodejen v akci Z v Radkově, Svinech, Hlasivu, Čelkovicích a v Soběslavi, středisek v Chotovinách a Košicích, byla odkoupena a předána do užívání nákupní střediska v Měšicích, Opařanech a v Jistebnici, od Vodních staveb Praha družstvo odkoupilo prodejnu v Táboře na Kouřimově, byla otevřena prodejna racionální a dia výživy v Táboře na Gottwaldově třídě, došlo k modernizaci hotelu v Mladé Vožici, výstavbě prodejny v Dírné a Dražicích, rekonstrukci prodejny v Pojbukách, výstavbě prodejny v Žišově, přípravě výstavby nákupního střediska v Chýnově a Plané nad Lužnicí, prodejny a motelu ve Veselí nad Lužnicí, provozoven veřejného stravování v Roudné, Klokotech a Opařanech. Prostřednictvím pojízdných prodejen Jednota zajišťovala zásobování 250 míst s přibližně 25 000 spotřebiteli. V oblasti veřejného stravování došlo k výstavbě nových provozoven v Ratibořských Horách, Chotovinách, Košicích, Zálší, byla převzata provozovna Máj v Soběslavi, vinárna na Žižkově náměstí v Táboře, byly zmodernizovány provozovny v Drhovicích, Sudoměřicích u Tábora, v Sezimově Ústí, Jistebnici, Borotíně, restaurace Lada v Soběslavi. Byla převzata stravovací zařízení podniků Dita a ČSAD Tábor, Jitex Bechyně, Prefa Veselí nad Lužnicí. Pro letní turistickou sezonu byly zřízeny nové kiosky s občerstvením v Roudné, Dráchově a v Dobronicích u Bechyně. Jednota se soustředila na zajišťování dodávek zboží, zvyšování úrovně nabídky, zlepšování nákupních a prodejních podmínek.

V roce 1987 Jednota zmodernizovala objekt u Plavajzů v Táboře pro prodejnu masa a masných výrobků, pořádala výměnné akce s obchodními partnery v Sovětském Svazu a Polsku, postavila novou prodejnu

smíšeného zboží v Žišově, Dírné a Dražicích, provedla rekonstrukci hotelu Záložna v Mladé Vožici.

Od roku 1988 zajišťovaly výrobní činnost lahůdkářské výroby ve Slapech a v Sezimově Ústí, pokračovala výstavba prodejen v Žišově, Dírné a Dražicích, byla zahájena výstavba nákupního střediska v Chýnově.

V roce 1989 došlo k modernizaci prodejny masa v Malšicích, cukrárny v Sezimově Ústí, prodejen v Mlýnech, Myslkovicích, Táboře, Dražicích a Drhovicích

Společenské změny roku 1989 se odrazily i na činnosti družstva. Od 1. ledna 1991 družstvo vstoupilo do nových ekonomických podmínek. Zákon č. 42/1992 Sb. o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech nařizoval transformaci družstev. V roce 1992 družstvo prošlo obdobím tzv. právní transformace, v rámci které došlo k majetkovému vypořádání se státem a členy družstva. Dnem 1. ledna 1992 nabyl účinnosti Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, kterým byla družstvům, vzniklým před účinností tohoto zákona, uložena povinnost upravit do jednoho roku své stanovy ve smyslu Obchodního zákoníku a zákona č. 42/1992 Sb. o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech. Období právní transformace bylo zakončeno dne 27. listopadu 1992 zápisem nových stanov, upravených podle zák. č. 513/91 Sb. a schválených na XXIV. shromáždění delegátů konaném dne 29. září 1992, a zápisem nového názvu družstva „Jednota, obchodní družstvo Tábor“ do obchodního rejstříku. Souběžně s právní transformací se začalo pracovat i na transformaci ekonomické, která zahrnovala především přizpůsobení podnikatelských aktivit družstva novým tržním podmínkám. Došlo k redukci jednotlivých činností družstva. Byla ukončena činnost provozoven veřejného stravování, byl redukován prodáváný sortiment.

V roce 2016 Jednota, obchodní družstvo Tábor vlastní 55 obchodních jednotek, z toho je 12 supermarketů TIP, 15 prodejen TUTY, v provozu je jedna průmyslová prodejna v Mladé Vožici. Jednota se orientuje především na prodej potravin a nepotravinářského zboží denní a občasně potřeby a na lahůdkářskou výrobu. Družstvo je členem Svazu českých a moravských spotřebních družstev v Praze a zároveň je členem nákupní centrály spotřebních družstev – družstva [COOP Centrum](#) Praha.

Zpracoval Okresní archiv Tábor